

Josip KAJINIĆ, *Kardinal Franjo Šeper: uloga i značenje u promjenama u Katoličkoj Crkvi i društvu*, Školska knjiga, Zagreb, 2021., 383 str.

U izdanju Školske knjige 2021. godine izišla je knjiga Josipa Kajinića *Kardinal Franjo Šeper Uloga i značenje u Katoličkoj Crkvi i društvu*. Knjiga je nastala kao rezultat višegodišnjega znanstvenoistraživačkoga rada koji je započeo izradom disertacije. Podijeljena je na 11 poglavlja, koja se nalaze na 383 stranice, koje sadrže 1314 fusnota, 44 fotografije, 43 preslike (dokumenata, novina i geografskih karata) i isto toliko slikovnih prikaza (tablica, grafikona). Cilj je knjige iznijeti proširen i(li) drukčiji pogled na ulogu i značenje Franje Šepera za Crkvu i društvo.

Nakon kratkoga »Predgovora« (7–8), autor u »Uvodu« (9–27) iznosi presjek događaja, koje obrađuje kako bi čitatelja uveo u materiju. Zatim navodi mnogobrojne izvore i literaturu kojima se koristio pri pisanju ove knjige. U prvome poglavlju knjige pod nazivom »Katolička Crkva u Hrvatskoj 1945. – 1960.« (28–64) Josip Kajinić opisuje kako je Crkva bila izložena raznim pritiscima, što se očitovalo mnogobrojnim ubojstvima i progonom katoličkoga klera, oduzimanjem crkvene imovine, onemogućavanjem rada bogoslovno-teoloških fakulteta i zabranom izdavanja vjerskoga tiska. U tom je vremenu Franjo Šeper obavljao funkciju tajnika Alojzija Stepinca. Zatim u poglavlju »Franjo Šeper« (65–78) autor iznosi Šeperov životopis do trenutka imenovanja zagrebačkim nadbiskupom koadjutorom. Nakon što je opisao njegovo školovanje, naglasak je stavljen na brojne dužnosti koje je obavljao, među kojima se posebno ističe dužnost rektora sjemeništa u Zagrebu. U sljedećem poglavlju pod naslovom »Franjo Šeper na čelu Zagrebačke nadbiskupije« (79–146) obrađuje se razdoblje od trenutka kada je proglašen za nadbiskupa koadjutora. Nakon smrti kardinala Stepinca preuzeo je sve ovlasti unutar Zagrebačke biskupije. Došao je na čelno mjesto Biskupske konferencije Jugoslavije, a zbog zapaženoga djelovanja proglašen je kardinalom. Njegov daljnji uspon u hijerarhiji Katoličke Crkve dogodio se kada je proglašen prefektom Kongregacije za nauk vjere kao prva osoba iz „istočnoga bloka“ koja je došla na tako važnu poziciju unutar Katoličke Crkve. Poglavlje pod nazivom »Šeper i Drugi vatikanski koncil« (147–175) sastoji se od opisa djelovanja Franje Šepera u pripremi i tijekom Koncila. Na Koncilu je istupao sa zamislama koje su stremile uvođenju nacionalnih jezika u liturgiju. Smatrao je kako vjernici laici trebaju više sudjelovati u misnom obredu te je zbog toga inzistirao na pričešćivanju pod objema prilikama. Tijekom Koncila zalagao se za trajni đakoniat iz ekumenskih razloga (postoji u istočnim Crkvama) i pastoralnih razloga (manjak svećenika – klerika). Zbog svojih zamisli, koje su ugrađene u brojne koncilske dokumente unutar Crkve, smatran je čovjekom koji je doveo do njezina osuvremenjivanja. Peto poglavlje naslovljeno »Franjo Šeper i razvoj Zagrebačke nadbiskupije« (176–197) opisuje na koji je način nadbiskup Šeper uspio unaprijediti „svoju“ Nadbiskupiju. Uveo je Teološko-pastoralni tečaj na Katoličkom bogoslovnom fakultetu i sudjelovao je u osnivanju Katehetskoga instituta. Za vrijeme njegova djelovanja na mjestu nadbiskupa osnovan je Institut za crkvenu glazbu pri KBF-u i Institut za teološku kulturu laika.

»Tiskovna i izdavačka djelatnost« (198–214) naslov je sljedećega poglavlja. U njemu se obrađuje razdoblje uzleta katoličkoga tiska nakon Koncila. Najvažniju ulogu u tome imao je *Glas Koncila*, koji je s vremenom postao (dvo)tjednik s ogromnom nakladom koji nije

bio pod kontrolom vladajućeg režima. Ideju za pokretanje dali su Šeperovi bliski suradnici, a on ju je spremno prihvatio. Osobno je donio dekret o osnivanju Kršćanske sadašnjosti. Sedmo poglavlje »Biskupska konferencija Jugoslavije« (215–232) opisuje djelovanje te institucije dok je Franjo Šeper bio na njezinu čelnom mjestu. Na zasjedanjima se često raspravljalo o promjenama u liturgiji, a jedna od inovativnih zamisli bila je uvođenje pastoraleta turista u određenim mjestima. U poglavlju »Prostorni preustroj Crkve« (233–262) obrađuju se teritorijalne i upravne promjene koje su se dogodile unutar Katoličke Crkve u Jugoslaviji dok je Franjo Šeper bio na čelu Biskupske konferencije Jugoslavije. Naslov, a ujedno i tema sljedećega poglavlja je »Odnosi Katoličke Crkve s državom« (263–298). U svojim su izvještajima državne službe naznačile kako Šeper nije sklon režimu. Zbog želje za uspostavom diplomatskih odnosa između Jugoslavije i Svete Stolice pokrenuti su razgovori između komunističkih vlasti i Franje Šepera u kojima je naglasak stavljen na rješavanje statusa ustanova u kojima se odgajao katolički pomladak, na izdavačku djelatnost Crkve i na položaj staleških svećeničkih udruženja. Zatim slijedi poglavlje pod nazivom »Novi pogled na Protokol« (299–328). U lipnju 1964. godine sastavljen je dokument pod nazivom *Napomena* u kojem su izneseni različiti stavovi o položaju Katoličke Crkve u Jugoslaviji. Tijekom druge polovice 1965. godine došlo je do određenih pomaka u pregovorima, ali je Šeper iznio izaslaniku Svete Stolice svoju bojazan kako jugoslavenske vlasti neće ispuniti dogovor ako do njegova sklapanja dođe, već bi njegovo javno objavljivanje iskoristile u promidžbene svrhe. Pregovori su okončani 25. lipnja 1966. godine, kada je u Beogradu potpisan *Protokol*. Komunističke su se vlasti obvezale na slobodu vjeroispovijesti i na priznavanje jurisdikcije Svete Stolice nad Katoličkom Crkvom u Jugoslaviji, dok se Crkva obvezala kako svećenici neće zloupotrijebiti svoje funkcije u političke svrhe. »Kongregacija za nauk vjere« (329–353) naslov je posljednjega poglavlja. Za vrijeme njegova ravnanja Kongregacijom objavljen je 51 službeni dokument. Za današnje vrijeme od iznimne su važnosti deklaracije u kojima su izneseni stavovi o pobačaju, eutanaziji i ređenju žena, jer su ta pitanja još uvijek aktualna. Šeper se nalazio i na čelnim mjestima Međunarodne teološke komisije i Papinske biblijske komisije.

U »Zaključku« (355–358.) autor sabire Šeperove dosege i zasluge. Zatim slijedi »Popis literature« (359–377), »Kazalo imena« (378–382) i zadnja stranica u knjizi pod naslovom »O autoru« (383) u kojoj se navode biografski podatci i znanstveni doprinosi Josipa Kajinića.

Prilikom izrade ove knjige autor se ponajviše koristio arhivskom građom koju je nalazio u raznim fondovima nekoliko arhiva u Zagrebu i Rimu te mnogobrojnom objavljenom literaturom i tiskovinama. Autor je poglavlja kronološki strukturirao kako bi dobio jednu zaokruženu cjelinu pomoću koje čitateljstvu pokušava približiti Šeperovo djelovanje, koje je u hrvatskoj historiografiji i javnosti nedovoljno valorizirano. Smatram kako je ovo djelo ispunilo svoju svrhu jer je Kajinić korištenjem brojnih izvora uspio iznijeti nove teze o radu Franje Šepera, ponajprije oko rješavanja spora između Crkve i države. Nedostatkom ove knjige smatram nepotrebno ponavljanje biografija osoba koje su imale sporednu ulogu u navedenim događajima. Ovo djelo može biti korisno i istraživačima koji će se baviti poviješću Katoličke Crkve u Hrvata i njezinim položajem unutar jugoslavenskoga komunističkoga režima.

Tin Erceg